

ORHAN VELİ KANIK ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Gıyasettin AYTAŞ

Şiir, güzel sanatlar içinde kendine has yeri ve özelliği olan bir edebî türdür. Kimi zaman duygularımızın sırdaşı, kimi zaman güzel sohbetlerimizin ziyneti, kimi zaman da isyanlarımızın aracısı olan şiir, günümüzde yeterine rağbet görememektedir. Şiirin yeteri kadar ilgi görmemesinin bazı sebepleri olduğu muhakkak. Gerçek şiir okuyucusu azalmış, şiirler ise işportaya düşmüştür. Böyle bir ortamda da şiir estetik yönü bir kenara bırakılarak, birtakım moda söyleyişlere, popüleriteye ve ideolojiye yöneldi. Estetik kaygı olmayınca da, gerçek şiirden bahsetmek zaten mümkün değildir.

Orhan Veli, Türk edebiyatının önemli şairlerinden biridir. Yaşadığı devirde ve daha sonraki dönemlerde, adından sıkça söz ettirmiş ve bazı şairlere de ilham kaynağı olmuştur. Onunla ilgili çalışmaların büyük bir ekseriyeti bilinenlerin tekrarı olurken, bir kısmı da bazı sübjektif değerlendirmelerden öteye geçememiştir. Dikkate değer çalışmaların sayısı ise bir elin parmaklarını aşmayacak sayıdadır. İşte bunlardan biri de Bilge Ercilasun'un Orhan Veli'yi farklı bir gözle değerlendiren burada sözünü edeceğimiz kitabıdır.

Orhan Veli'yi Cumhuriyet devrinin dikkate değer şairlerinden biri olarak değerlendiren Bilge Ercilasun, bu eseriyle şairi bilinen ve bilinmeyen bütün yönleriyle ortaya koymaya çalışmıştır. Ercilasun'un bu konudaki görüşü şöyledir:

"Orhan Veli başarılı ve usta bir Cumhuriyet devri şairidir. Türk şiirine yeni bir bakış getirmiştir. Ayrıca şiirin yapısını, dilini ve üslubunu da değiştirmiştir. Orhan Veli, Türkçe'yi çok iyi bilen ve kullanan şairlerdendir. Bu yüzden hayat görüşünü şiirinde ustaca ifade edebilmiştir." (s. 5)

Ercilasun, altı bölümden meydana gelen eserin birinci bölümünde, Orhan Veli'nin "Hayatı, Sanatı ve Eserleri"

hakkında bilgi vermiştir. Bu bölümde sanatçının kimliğini oluşturan mizacı üzerinde duran ve Orhan Veli'nin eserlerini hangi şartlar altında kaleme aldığını belirten Bilge Ercilasun, buna bir örnek olması bakımından onun içkiye olan düşkünlüğü konusunda bilgilere yer verir.

"İçkiye çok düşkünlüğü. Hiç durmadan günlerce şarap içebilirdi. Bununla beraber, ne kadar içki içerse içsin, ağır başlılığını kaybetmez, gülümsemesini unutmazdı. Ankara'da Şükran ve Macar Lokantalarına, İstanbul'da nadiren Degüstasyon'a, sık sık da Balıkpazarındaki Lambo'ya giderdi." (s. 19)

Orhan Veli'nin edebî şahsiyetini Garip öncesi (1936-1941), Garip devresi ve Garip sonrası olmak üzere üç bölümde değerlendiren Bilge Ercilasun. Garip öncesi döneme ait şiirlerinin de "eski ve yeni şiir olmak üzere iki farklı karakterde" (s.21) olduğunu belirtir. Eski şiirlerini 1936-1937 yılları arasında, yeni şiirlerini de 1937-1941 yılları arasında yazdığını belirten Ercilasun, onun "1937'den itibaren eski söyleyişinden uzaklaşmış, tamamen yeni bir şiir tarzına yönelmiş" olduğunu belirtir. (s.21)

Bilge Ercilasun, Orhan Veli'nin Garip devresini (1941) değerlendirirken. Melih Cevdet ve Oktay Rifat'la birlikte yayımladıkları Garip adlı şiir kitabının ön sözünde ileri sürülen görüşleri ve bu görüşlerin uyandırdığı olumlu ve olumsuz tepkileri değerlendirir. Orhan Veli'nin "bu devrede yazdığı şiirlerinde ferdî konuların yanında sosyal konulara da yer vermiş" olduğunu ve onun "sosyal meseleleri, biraz değişik, daha ferdî ve şahsî tavır içinde ele aldığını" ifade eder. (s.23)

Orhan Veli'nin Garip sonrası sanat anlayışını ise, Bilge Ercilasun şöyle değerlendirir:

"Üçüncü devrede yazdığı şiirlerinde görülen ortak özellik, halk kültüründen faydalanma ve toplumsal muhtevadır. Bunların yanında tabiat sevgisini işleyen lirik ve ferdî şiirleri de yer almaktadır." (s.26)

Bilindiği gibi, Garip şiirinin önemli temsilcilerinden olan Melih Cevdet, Oktay Rifat ve Orhan Veli'nin kendilerinden önceki şiire yönelttikleri eleştiriler, kendi şiirlerinden daha çok etkili olmuş, uzun müddet tartışılmıştır. Zaten bu şiir anlayışı pek uzun ömürlü olmamış, belli bir noktada tıkanınca, Vlelih Cevdet ve Oktay Rifat kısa bir müddet sonra bu anlayışı terk etmek zorunda kalmışlardır. Ancak şurası unutulmamalıdır ki, Garip şiirinin Türk şiirine kazandırdığı tenkidî yaklaşım ve nükte mantığı kendinden sonraki şiir anlayışlarının da zeminini hazırlamada önemli rol oynamıştır. Şiirin salt lirizm olmadığı gerçeğinin Garip şiirinden sonra daha iyi anlaşıldığını söyleyebiliriz.

Bilge Ercilasun, Orhan Veli'nin bir diğer yönüyle Yahya Kemal'le birlikte Türk şiirinin sayılı İstanbul şairlerinden olduğunu söyleyerek; "Nedim ve Yahya Kemal gibi onda da İstanbul başlıca temlerdendir. Şairin İstanbul şiirleri, edebiyatımızda kendi türünün en güzel örneklerindendir. Yahya Kemal gibi Orhan Veli de İstanbul'un coğrafyasını işlemiştir." (s.27) der.

Orhan Veli'nin şiirinde ele alınan temleri ironi, lirizm ve ferdilik seklinde değerlendiren Ercilasun, onun "herkesle ve herşeyle, dünyayla. Hayatla, hatta kendisiyle alay eden" (s.28) bir şair olduğunu söyleyerek, bu hayat görüşünün "inançsızlık, boşluk ve hiçlik duygusu" üzerine oturduğunu belirtir.

Biİge Ercilasun, Orhan Veli'nin eserlerini, şiirleri, nesirleri, tercümeleri ve Türkiye dışında yayımlanan eserleri olmak üzere dört grupta ele almıştır. Eserlerinin muhtevası üzerinde ayrıntılı bilgilerin yanında ayrıntılı künyelerini ve baskı sayılarını da belirtmiştir.

Ercilasun, Orhan Veli'nin şiirlerinden Seçmeler yaparken, kronolojik bir sıra takip etmiştir. İlk şiirlerinin yer aldığı birinci bölümde Orhan Veli'nin (1936-1937) yılları arasında yayımlanmış şiirlerine, ikinci bölümünde de, (1937-1941) yılları arasında yayımlanmış toplam on beş şiirine yer verilmiştir. Kitabın diğer

kısımlarında ise, şiirlerinden yapılan seçmelerin yanında onun çok başarılı olduğu Nasrettin Hoca Hikâyeleri ve La Fontaine Masalları'na ait örnekler yer alır. Bu arada Ercilasun'un, Orhan Veli'nin başka dillerde yayımlanmış şiir örneklerine yer verdiği görülür. Eserin son bölümünde, Orhan Veli ile ilgili çeşitli seçme yazılar yer almıştır.

Türk edebiyat tarihinin yazılmasında biyografilerin önemli bir yeri olduğu muhakkak. Gözden kaçan veya matbaa ve dizgi problemlerinden kaynaklanan ufak tefek hatalar bir kenara bırakılacak olursa, Bilge Ercilasun'un yaptığı bu çalışmanın ilgililerine çok faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Bilge Ercilasun, Orhan Veli Kanık (Hayatı, Sanatı ve Eserlerinden Seçmeler), :Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1994.

Türk Dili S. 255, Eylül 1995